

THÁNG 2.95 MỘT THÁNG KHỦNG HOẢNG

DANH ĐỨC

Khi trận chiến tranh mậu dịch giữa Mỹ và Trung Quốc vừa được né tránh vào phút chót khiến nhiều Quốc gia thờ phào, thì đó cũng là lúc mà ngân hàng Barings, một trong những ngân hàng lâu đời nhất tại Anh Quốc sụp đổ trong chớp mắt cùng với sự biến mất khỏi Singapore của Nick Leeson, "thủ phạm" của vụ vi phạm tài chính này. Cả thế giới kinh tế tài chính toàn cầu đã rung động trong suốt tháng 2 vừa qua.

TRẬN CHIẾN MỸ - TRUNG QUỐC

Rốt cuộc ngày "định mệnh" 26.2 đã trôi qua một cách êm thấm thay vì là ngày khởi đầu cho cuộc chiến tranh mậu dịch Mỹ - Trung Quốc. Trong ngày chủ nhật đó, hai phái đoàn thương thuyết Mỹ - Trung Quốc đã thông qua được một thoả thuận chung về vấn đề bảo vệ bản quyền, sau 11 giờ họp kín liên tục tại Bắc Kinh.

Trưởng đoàn thương thuyết của Mỹ, bà Charlene Barshefsky, Thứ trưởng thương mại tuyên bố: "Đây là một thoả thuận rất đầy đủ, rất chi tiết và rất hiệu biết, vừa tôn trọng bản quyền của Mỹ đồng thời cũng tạo cơ hội cho các đơn vị kinh tế của Mỹ vào thị trường Trung Quốc."

Phát biểu trên tóm tắt sự việc gây tranh cãi từ đầu năm nay như sau. Mỹ cho rằng do Trung Quốc không tôn trọng bản quyền nên các công ty Mỹ phải thiệt hại mỗi năm 1 tỷ USD do nạn sao chép lậu một cách công nghiệp các đĩa CD, CD-ROM, cùng các phần mềm máy tính. Tại Trung Quốc đã có đến 29 nhà máy sản xuất từ sự sao chép lậu không tốn phí này. Vào cuối tháng 2, sau khi vòng đàm phán tan vỡ, Mỹ đã đơn phương tuyên chiến với Trung Quốc về mặt kinh tế kể từ ngày 26.3 nếu như Trung Quốc không thay đổi chính sách. Phía Mỹ cho biết sẽ áp dụng biểu thuế 100% đối với một khối lượng hàng hoá nhập khẩu từ

Trung Quốc trị giá khoảng 1,08 tỷ USD, tức vừa đủ để bù cho số thiệt hại mà Mỹ tự nhận. Phía Trung Quốc phản ứng bằng cách đe dọa sẽ đánh thuế 100% trên một số mặt hàng của Mỹ đồng thời sẽ ngưng đàm phán hợp tác trong các lĩnh vực như công nghiệp xe hơi, hoá chất, và nghe nhìn. Đến 15.2, lại thêm một vòng đàm phán nữa nhằm cứu vãn quan hệ mậu dịch giữa 2 nước vốn trong năm 94 đã lên đến 45 tỷ USD, trong đó có đến 37 tỷ USD hàng hoá của Trung Quốc. Ở vòng đàm phán này, phía Mỹ vẫn giữ nguyên lập trường yêu cầu Trung Quốc thực sự xoá bỏ công nghiệp sao chép lậu. Cho đến giờ phút đó, phía Trung Quốc mới chỉ chấp nhận chống nạn sao chép lậu này trên văn bản. Bộ trưởng Khoa học và Kỹ thuật Trung Quốc, Song Jian tuyên bố Trung Quốc dứt khoát sẽ đẩy lùi được nạn này và rằng không chỉ các công ty nước ngoài mới phải là nạn nhân của nạn này mà cả các nhà công nghiệp Trung Quốc nữa. Song, vẫn theo ông, vấn đề là Mỹ đòi hỏi phải sớm xoá

sạch nạn sao chép lậu, trong khi để thực hiện việc này đòi hỏi nhiều thời gian. Ông cho biết từ đầu năm nay, hải quan Trung Quốc đã phát hiện hàng chục cơ sở sao chép lậu này, cả trong các lĩnh vực khác như may mặc (già quần áo mang nhãn hiệu Levi's) cùng các mặt hàng điện tử mang nhãn hiệu Yamaha và Panasonic. Bộ trưởng thương mại Trung Quốc Wu Yi lấy làm tiếc rằng quan hệ thương mại hai bên đã xấu đi từ đầu năm nay, đóng cửa thị trường Mỹ đối với hàng hoá Trung Quốc, hoặc hạ thấp quota hàng may mặc của Trung Quốc nhập khẩu Mỹ. Tất nhiên, tuy vẫn giữ nguyên lập trường cứng thái độ đe dọa, Mỹ cũng đã mở ngõ cánh cửa bằng cách cử Bộ trưởng năng lượng Hazel O'Leary sang Trung Quốc vào thời điểm đầu sôi lửa bỏng đó trong khuôn khổ một chuyến viếng thăm và làm việc trong lĩnh vực năng lượng. Cuối cùng thì phía Trung Quốc cũng đã bày tỏ thiện chí khi loan báo vào tối thứ bảy 25.2 đã đóng cửa 2 nhà máy sao chép lậu ở miền Nam Trung Quốc, tạo cơ hội

cho thoả thuận ngày hôm sau.

Trong cuộc đối đầu này, phía Mỹ sử dụng vũ khí đe dọa tăng thuế 100% và hạn chế đầu tư tại Trung Quốc. Trước viễn tượng đánh mất thị trường lớn nhất của mình, trị giá 37 tỷ USD, cùng việc mất nguồn chuyển nhượng công nghệ - tại Trung Quốc đang có 16.000 dự án đầu tư lớn nhỏ của các công ty Mỹ, trong năm 94 số vốn đầu tư vào Trung Quốc là 7 tỷ USD, chưa kể các hợp đồng song phương trị giá nhiều lần hơn - , Trung Quốc không thể bảo lưu tình trạng vi phạm bản quyền. Mặt khác, mọi biến động xấu trong quan hệ thương mại Mỹ - Trung Quốc cũng đều tác động đến nguồn đầu tư từ Đài Loan.

Trong suốt thời gian Mỹ và Trung Quốc căng thẳng các nhà công nghiệp Đài Loan cũng như các chỉ số thị trường chứng khoán ở đây cũng biến động theo. Hiện có khoảng 25.000 dự án đầu tư của các nhà kinh doanh Đài Loan tại Trung Quốc với số vốn xê dịch từ 10 đến 20 tỷ USD - vẫn có tình trạng đầu tư chui mượn thân nhân trong nước đứng tên. Wu Hui-Lin, một nhà phân tích của viện nghiên cứu Chung-Hua ở Đài Loan tuyên bố: "Các nhà kinh doanh Đài Loan làm ăn tại Trung Quốc sẽ thiệt hại nhiều vì cuộc chiến tranh thương mại này. Mặt khác, nay do đời sống được nâng cao ở Trung Quốc, giá thành cũng tăng lên khiến cho Trung Quốc không còn hấp dẫn nữa. Các nhà kinh doanh Đài Loan đang xoay qua các Quốc gia khác ở Đông Nam Á."

Ít nhất cũng có hai kết luận về cuộc chiến tranh huyệt này. Trước hết, luật bảo vệ bản quyền, tuy mỗi nước mỗi khác, song trên đại thể vẫn chung một cơ sở nền tảng, đặc biệt là trong lĩnh vực bảo vệ bản quyền nước ngoài. Luật bản quyền mới công bố được Quốc tế đón chào như một bước tiến đầu tiên song chưa phải là bước cuối cùng. Vấn đề không chỉ ở trong phạm vi của nội dung đạo luật mà còn ở

trong việc áp dụng và thi hành luật này sao cho nghiêm chỉnh trở thành một thói quen mới: không vi phạm bản quyền của người khác, từ phần mềm vi tính đến chương trình truyền hình nước ngoài... Và để từ đó tính giá thành thực sự của sản phẩm sau khi đã trả đủ bản quyền qua việc mua các phần mềm vi tính chẳng hạn theo giá của nhà sản xuất nguyên thủy. Thay đổi một thói quen đã có sẵn không là một điều dễ dàng song lại là một điều cần làm để tránh một ngày mai phải rơi vào tình trạng như của Trung Quốc vừa qua. Lấy thí dụ ngành phát hành phim: trong số phim nước ngoài do các công ty của ngành này phân phối, có bao nhiêu phần trăm phim nhập khẩu chính thức từ nhà phát hành nước ngoài - ngoại trừ với hãng phim TVB của Hồng Kông - ? Chuẩn bị một thói quen mua bán đúng luật lệ Quốc tế là một điều cần thiết trong khi chờ đợi gia nhập WTO.

SỰ ĐÓNG CHỈ VÌ MỘT CÁ NHÂN LIÊU LÍNH?

Tất cả bắt đầu hôm thứ năm khi Nicholas Leeson, một nhà kinh kỳ của một chi nhánh ngân hàng Barings tại Singapore, công ty tài chính Barings Futures Pte LTD, đột nhiên biến mất từ hôm thứ năm

23.2 khỏi Singapore, để lại những tổn thất khổng lồ mà ngân hàng mẹ, ngân hàng đầu tư Barings, một ngân hàng có đến 228 năm kinh nghiệm, phải hầu như lâm vào cảnh khánh tận phải thanh toán số lỗ là lên đến 1 tỷ USD, theo các ước tính ban đầu.

Leeson đã tính rằng các cổ phiếu của Nhật rồi thì cũng sẽ lên giá nên đã, chỉ trong vài tuần lễ, mua vào một khối lượng cổ phiếu khổng lồ tuy không hề được phép của bất cứ ai. Đến khi các cổ phiếu này tuột giá, Leeson bèn đào tẩu.

Vấn đề làm cho các nhà tài chính phải điên đầu là trong thời đại mà mọi lệnh mua bán cổ phiếu đều được đưa ra và thực hiện trong thời gian thực (*in real time*) qua *E mail*, thì ai sẽ kiểm soát được ai. Ngân hàng mẹ Barings không phải là một ngân hàng vô danh tiểu tốt nào. Trong lịch sử, ngân hàng này đã cung cấp tài chính cho chính phủ Anh trong cuộc chiến tranh với hoàng đế Napoléon của Pháp và hiện đang là ngân hàng mà nữ hoàng Elizabeth II ký thác. Ấy thế mà chỉ cần một chút phiêu lưu của một nhân viên 28 tuổi mà mọi việc tan hoang. Trong thời gian gần đây đã có một số vụ tương tự như vụ Joseph Jett của nhà Kid-

der Peabody, một nhân viên kế toán 38 tuổi liêu lĩnh... Nhật báo *New York Times* ghi nhận rằng các chính phủ và các công ty đều có những luật lệ hoặc qui định tài chính song vấn đề là làm sao tăng cường quản lý một cách hiệu quả.

Những hậu quả của Leeson không chỉ do ngân hàng Barings gánh chịu mà còn do các cổ đông của ngân hàng này và các công ty khác có quan hệ thương mại với ngân hàng Barings. Những xáo trộn trên thị trường tài chính Đông Nam Á vẫn còn kéo dài qua đến đầu tháng 3. Trong trường hợp Barings, không ai có thể đổ thừa rằng do luật lệ không rõ ràng, hoặc do thiếu kinh nghiệm... Vậy thì trong trường hợp luật lệ vẫn chưa rõ ràng, kinh nghiệm chưa có nhiều để biến thành một tập quán thương mại trong lĩnh vực này, tương lai sẽ ra sao? Trong khi chờ đợi thành lập một thị trường tài chính, bất luận tên gọi là gì, có nên tiếp tục lãng phí thời gian dành cho công tác đào tạo chuẩn bị nhân sự qua một vài khóa hội thảo thay vì đào tạo chính qui? Trong lĩnh vực tài chính, đặc biệt khi mở cửa thị trường ra Quốc tế, không thể có tình trạng vừa làm vừa học.